
L'esborrament de la valencianitat

RAFAEL CASTELLÓ-COGOLLOS

Universitat de València
rafael.castello@valencia.edu

[...] doy por abolidos y derogados, todos los referidos fueros, privilegios, práctica y costumbres hasta aquí observadas, siendo mi voluntad que estos se reduzcan á las leyes de Castilla, y al uso, práctica y forma de gobierno que se tiene, y se ha tenido en ella y en sus Tribunales *sin diferencia alguna en nada*; [...] [La cursiva és nostra.]

Don Felipe V, en Buen-Retiro por decreto de 29 de junio de 1707. *Derogación de los fueros de Aragon y Valencia; y su reduccion á las leyes y gobierno de Castilla*

L'esborrament de la valencianitat es va programar fa 327 anys, acompanyada d'una reescriptura per a resignificar-la com a castellana. Aquest programa ha viscut moments d'acceleració exacerbada i d'altres en què ha avançat amb menys ímpetu. Vivim ara moments d'acceleració, però.

L'embranchida castellanitzadora mampresa a partir del segon govern d'Aznar i les lleis educatives i econòmiques dels governs de Rajoy han afavorit la puixança de discursos d'extrema dreta i la presència de partits polítics feixistes a les institucions valencianes. La població valenciana viu, des de fa tres segles, una situació de colonització «interna» (Anderson, 1979; Hechter, 1975), tant pel tracte lingüístic i cultural rebut, com per l'econòmic i polític. I el darrer canvi de govern a la Generalitat l'accentua.¹

El palimpsest valencià

Lledó-Guillem (2023) planteja la construcció de la identitat valenciana com un *palimpsest*. Bona metàfora. Segons el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, un palimpsest és un «còdex o document que ha estat utilitzat dues vegades, després d'ésser raspat el primer text per a escriure-n'hi

1. La voluntat expressa del Regne d'Espanya d'esborrar i reescriure la valencianitat es combina ara amb processos de globalització acompanyats per fortes migracions intercontinentals, fluxos de capital internacional i la digitalització de les nostres activitats socials. L'efecte és una colonització «externa» cultural i econòmica, imperialisme lingüístic anglòfon i dependència tecnològica.

un de nou». Segons les paraules de Lledó-Guillem (2023: 177-180), quan analitza el pacte PP-Vox² per al govern de la Generalitat Valenciana,

[...] a support of the anonymity of Spanish at the expense of the erasure of the authenticity of Valencian as representing the Valencian essence. In other words, the Valencian identity can be maintained without the need of linguistic markers by using cultural resources such as genealogies, music, rituals, visual art, etc. [...] As a result, it can be argued that Valencian identity is akin to a piece of writing resembling a palimpsest [...] the former text written in Catalan has been partly overwritten by a new Castilian text.

El programa de govern de la coalició PP-VOX continua l'esborrament de la valencianitat acompanyat d'una reescriptura castellana del manament de la dinastia borbònica. Aquest programa de govern, en la seua gran part, s'ha legislat durant el primer any, en tots els àmbits de la vida social.

L'esborrament polític

El posicionament valencià al costat del bàndol perdedor, en dos dels conflictes fundacionals fonamentals de l'actual règim polític (Guerra de Successió del segle XVIII i el colp d'Estat de 1936), va suposar una repressió brutal de la seua població (Pagès Blanch, 2009) amb la consegüent pèrdua de capacitat d'intervenció política de la seua potent societat civil.

Això es reflexa en la seua recuperació de l'autogovern com si fora una comunitat no històrica, via l'art. 143: malgrat superar tots els requisits establerts per la Constitució, el pacte entre UCD i el PSOE va fer una excepció negativa, a diferència del que va passar amb Andalusia (Aguiló, 1982). I també es reflexa en el nom que rep com a comunitat autònoma i la història de la seua creació.

Així les coses, fins a 2011, amb l'entrada de Compromís amb set diputats, no hi va haver diputats valencianistes a les Corts Valencianes obtinguts amb candidatures pròpiament valencianistes, cosa que replica l'estructura de partits pròpia del Regne d'Espanya durant quasi quaranta anys de democràcia.

Per a anar replant el clau, l'actual govern ha aprovat una Llei «de concòrdia» que deroga immediatament la Llei de memòria democràtica del govern del Botànic, per tal d'incloure-hi com a víctimes les participants en el colp d'Estat i posterior guerra en el bàndol que en resultà guanyador: equipara víctimes i botxins, república i dictadura, o franquistes i opositors al dictador.

2. El text de l'acord de la nova majoria es pot trobar ací: <https://cdn.valenciaplaza.com/public/Attachment/2023/6/ACUERDOCONJUNTOPP-VOX.pdf>.

Difumina, per tant, la rellevància de la resistència republicana valenciana, i la història es reescriu. Durant el procés d'aprovació d'aquesta llei, es van desoir l'informe contrari del Consell Valencià de Cultura, el dictamen dels departaments d'Història contemporània de les cinc universitats públiques valencianes, les associacions memorialistes i l'informe dels relators de les Nacions Unides (Maceda, 2024).

També ha promogut una reforma de la Llei antifrau de 2016 del govern del Botànic, per tal de facilitar-ne el control polític, en substituir la majoria qualificada per la majoria absoluta en l'elecció de la seua direcció i deixar obertes les definicions de corrupció, de frau, d'irregularitats i de dèficit ètic. Tot això facilita la tornada a una identitat valenciana devaluada tendent a la corrupció.

L'afebliment polític de la societat valenciana es fa palès en l'espoliació fiscal continuada que li aplica la política estatal de finançament. La societat valenciana, a hores d'ara, està per sota de la mitjana de la riquesa espanyola, però, així i tot, aporta fons per al manteniment de l'Estat (Beneyto, 2012; Cucarella, 2015), i agreuja el procés d'empobriment econòmic que pateix.

L'esborrament econòmic

Des dels anys seixanta del segle passat, la societat valenciana viu un procés de desagrarització i, posteriorment, de desindustrialització (Martínez Serrano *et al.*, 1992; Torrejón, 2012). També s'ha evaporat el sistema financer valencià amb la política de fusions i tancament de caixes d'estalvi (Sanchis-Palacio, 2016). En sis dècades la societat valenciana ha vist com la seua estructura econòmica tradicional ha estat substituïda per una economia de serveis, bàsicament turístics, cosa que en desdibuixa les especificitats productives, o les redueix al sol, la platja i l'hostaleria. La turistització barata ens empobreix i esborra.

Els efectes han estat desoladors. De territori capdavanter en generació de valor afegit i creixement del producte interior brut, a mitjans dels anys noranta, passem a caure per sota de la mitjana espanyola en PIB *per capita*. Això provoca l'empobriment progressiu de la societat valenciana (Azagra, 2019; Goerlich, 2018), amb uns efectes dissolvents de la seua estructura social, i per tant de la seua identitat. Les classes mitjanes són un bon indicador de la salut d'una societat i l'empobriment valencià no castiga només les classes baixes, sinó que desintegra les classes mitjanes, a diferència del que ocorre a la resta d'Espanya (Castelló-Cogollos, 2022).

En comptes de corregir aquestes tendències, el nou Govern les accentua amb polítiques econòmiques i d'infraestructures que van desfent, encara més, el territori i l'estructura social valencians. Més turisme, més creuers, més transport privat, més urbanitzacions (de nou)... Proposen una nova Llei de costes que deroga el Pla d'acció territorial de la infraestructura verda del Litoral (Pativel) del Botànic, i flexibilitza, entre altres coses, els límits de construcció a la costa tot

permetent que es puguen construir hotels a 200 metres de la costa (Torres i González, 2024). El territori i les ciutats valencianes són cada vegada menys reconeixibles. Els referents territorials van dissolent-se... i també els culturals.

L'esborrament cultural

Davant l'embranchida globalitzadora i la política lingüística espanyola, l'aplicada al País Valencià ha estat poc valenta i poc efectiva. De fet, podríem parlar d'un tractament especulatiu del valencià, que facilita millores competencials (capital lingüístic fix), però que en limita l'ús (capital lingüístic circulant). Això promou actituds més idealitzadores que no lleials a la llengua, i així una bombolla d'especulació lingüística que acabarà esclatant, si no es fa res per a evitar-ho (Castelló-Cogollos i Moya-Bañuls, 2021).

El Govern actual accelera l'esborrament del valencià amb una reforma educativa que el desplaça a la marginalitat, sense cap fonament pedagògic i una clara voluntat política de treure'l de les aules (Carratalà, 2024; Tena, 2024).

Aquest atac va acompanyat del de l'estatus, que invisibilitza el valencià, com ara en la programació cultural o la projecció del valencià als mitjans de comunicació. Així, per exemple, els Concerts de Vivers de la Fira de Juliol en 2022 i 2023 van incloure actuacions de Zoo, Maluks, Antònia Font, La Fúmiga, Auxili o Pep Gimeno «Botifarra». En 2024, però, han desaparegut del programa substituïdes per les de Sergio Dalma, Luz Casal, Niña Pastori, Camela o Bertín Osborne (cancel·lat per falta d'assistència). O en la programació de les celebracions del 9 d'Octubre d'enguany hi ha previstos tres concerts amb una despesa de 4 milions d'euros amb actuacions de Taburete i Abraham Mateo (Devís, 2024).³ Per no parlar, en un altre àmbit, de la negativa a celebrar el centenari de Vicent Andrés Estellés.

La tímida posada en marxa d'À Punt del govern de coalició del Botànic no ha permès recuperar la vinculació social a la televisió valenciana perduda després del traumàtic tancament de Canal 9 pel darrer govern del PP. Encara així, el Govern actual ha aprovat una reforma de la llei de la televisió per a limitar-ne el pressupost i canviar-ne la governança, i deixar-ne el control en mans dels partits majoritaris (San José, 2024). Només canviar el Govern, À Punt va començar a emetre les pel·lícules doblades en sistema dual, per tal que l'espectador poguera triar si la volia en castellà, i fugir així del valencià.

Per si fora poc atacar la planificació de l'estatus i de l'educació, també neguen la planificació del corpus del valencià. Des de bon començament, el nou Govern s'ha enfrontat a un ens esta-

3. Aquesta mena d'accions milionàries necessiten el control de l'Agència Antifrau, que ja hem comentat.

tutari, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), en considerar-la un «agent» catalanitzador de la societat valenciana. Per exemple, el darrer 18 de setembre, en debat en seu parlamentària, el portaveu de Vox afirmava: «Hay que buscar los mecanismos para desterrar, de una vez por todas de nuestra tierra, a los enemigos. Empezando por la AVL, que es un antro de destrucción de las señas propias de los valencianos». Cal desterrar-la, esborrar-la.

Conclusió

La identitat valenciana, com tota identitat col·lectiva, es construeix dia a dia i es materialitza en cadascun dels àmbits de l'estructura social. En un context de globalització, el palimpsest valencià es produeix a tots els àmbits de la vida social. Encara que no ve de nou, vivim una agudització d'eixa persecució i l'acceleració de l'esborrament/reescriptura, afavorida per la presència del feixisme a les institucions autonòmiques. Un feixisme que pressiona i radicalitza un partit de govern, el PP, que, per principis, ja és favorable a eixe programa iniciat pels Borbons fa més de tres segles. Sort tenim d'una societat civil valenciana activa i compromesa.

Referències

- AGUILÓ, Lluís (1982). *L'autonomia*. València: Institució Alfons el Magnànim.
- ANDERSON, Perry (1979). *El Estado Absolutista*. Madrid: Siglo XXI.
- AZAGRA, Joaquín (2019). *Regiones ricas, regiones pobres: la indefinición valenciana*. València: Institució Alfons el Magnànim.
- BENEYTO, Rafael (2012). *El finançament dels valencians: una insuficiència històrica*. Barcelona: Fundació Nexe: Riurau.
- CARRATALÀ, Sebastià (2024). «Un informe de la UV critica amb duresa la "llibertat educativa" de PP i Vox». *Diari La Veu del País Valencià* (14 maig).
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2022). *Camins d'incertesa i frustració: Les classes mitjanes valencianes (2004-2018)*. València: Institució Alfons el Magnànim.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael; MOYA-BAÑULS, Ferran (2021). *El mercat lingüístic valencià: de l'especulació i els seus efectes (1995-2015)*. València: Càtedra drets lingüístics - Universitat de València.
- CUCARELLA, Vicent (2015). *El finançament valencià: de la submissió al canvi necessari*. Alzira: Bromera.
- DEVÍS, Álvaro (2024). «Presidencia patrocina un macrofestival con Taburete o Abraham Mateo por el 9 d'Octubre». *Cultur Plaza* [en línia]. <<https://valenciaplaza.com/presidencia-patrocina-un-macrofestival-con-taburete-o-abraham-mateo-por-el-9-doctubre>> [Consulta: 3 març 2025].
- GOERLICH, Francisco J. (2018). *El empobrecimiento valenciano*. València: Institució Alfons el Magnànim.
- HECHTER, Michael (1975). *Internal colonialism: The Celtic fringe in British national development, 1536-1966*. Londres: Routledge.
- LLEDÓ-GUILLEM, Vicent (2023). «The glottopolitics of Països Catalans in the Valencian elections of 28 May 2023». *Just. Journal of Language Rights & Minorities, Revista de Drets Lingüístics i Minories*, 2 (2), p. 157-187.

- MACEDA, Víctor (2024). «Llei de concòrdia, el llegat de Vox a la Generalitat». *El Temps* [en línia]. <<https://www.eltemps.cat/article/60805/llei-de-concordia-el-llegat-de-vox-a-la-generalitat>> [Consulta: 3 març 2025].
- MARTÍNEZ SERRANO, José Antonio; REIG, Ernest; SOLER, Vicent; SORRIBES, Josep (1992). *Estructura econòmica de la Comunitat Valenciana*. Madrid: Espasa-Calpe.
- PAGÈS BLANCH, Pelai (dir.) (2009). *La repressió franquista al País Valencià: Primera Trobada d'Investigadors de la Comissió de la Veritat*. València: Tres i Quatre.
- SAN JOSÉ, Diego Aitor (2024). «PP y Vox presentan una nueva ley para una reforma total de À Punt». *Levante-EMV* [en línia]. <<https://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2024/03/21/pp-vox-presentan-nueva-ley-apunt-99784845.html>> [Consulta: 3 març 2025].
- SANCHIS-PALACIO, Joan Ramon (2016). *La desfeta del sistema financer valencià*. València: Vincle.
- TENA, Violeta (2024). «Els nyaps legals de la llei Rovira». *El Temps* [en línia]. <<https://www.eltemps.cat/article/61128/els-nyaps-legals-de-la-llei-rovira>> [Consulta: 3 març 2025].
- TORREJÓN, Miguel (2012). «La economía valenciana durante el período 1991-2011». *Arxius de Ciències Socials*, 27, p. 9-20.
- TORRES, Begoña; GONZÁLEZ, Miquel (2024). «La nueva Ley de Costas entierra el Pativel y permitirá hoteles a 200 metros del litoral». *Valencia Plaza* [en línia]. <<https://valenciaplaza.com/la-nueva-ley-de-costas-entierra-el-pativel-y-permitira-hoteles-a-200-metros-del-litoral>> [Consulta: 3 març 2025].